

MARC HERMANT
BERNARD VAN DEN BOGAERT

1459 - 1525

JAKOB FUGGER
DE RIJKE

Genie van de
vroegmoderne tijd

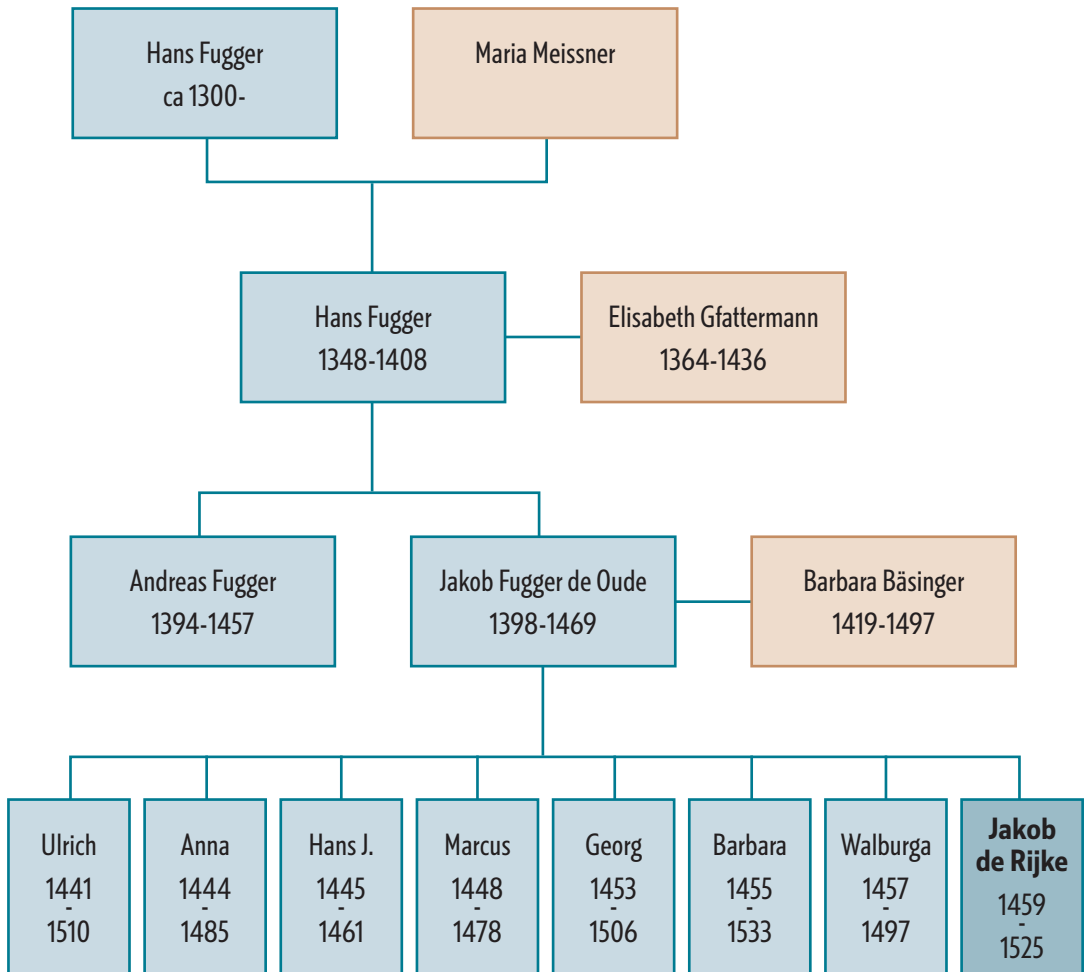
Lannoo

Inhoudsopgave

7	Inleiding
13	De origines van het geslacht Fugger
23	Jakob Fuggers kinderjaren in Augsburg
29	Jakob Fuggers jeugd in Venetië
35	Ontmoeting van de jonge Jakob met Martin Behaim
47	Oprichting van de Fuggerbank
53	Jakob Fugger beslist dat hij de handel in wede zal beheren
63	Martin Behaim en Jakob Fugger op zoek naar brazielhout
73	Oprichting van de vennootschap Thurzo-Fugger voor de ontginning van koper
81	Mede dankzij Jakob Fugger en Martin Behaim wordt Brazilië aan de Portugezen toegewezen
89	Jakob Fugger, medeplichtige van het systeem van de aflaten
95	Fernando de Noronha, Jakob Fuggers trouwe bemiddelaar over heel de wereld

105	Jakob Fugger gebruikt het onderzoek van Leonardo da Vinci om zijn brazilhout te vermalen
111	Het heengaan van trouwe vriend Martin Behaim
117	Jakob Fugger ziet zijn fortuin groeien dankzij het verven van stoffen
125	In 1507 financiert Jakob Fugger Maximiliaan I van Oostenrijk, keizer van het Heilige Roomse Rijk
131	Jakob Fugger krijgt het monopolie over de kwikmijnen en dat levert hem een nieuwe productietechniek op
135	In 1519 helpt de Fuggerbank Karel V om keizer te worden
141	De laatste verwezenlijkingen van Jakob Fugger
145	De laatste wilsbeschikkingen van Jakob Fugger
151	Anton Fugger, geestelijk erfgenaam
156	Conclusie: het Fugger-mechanisme
158	Bibliografie
159	Eerbetoon aan Bernard

Familie Fugger van de 14e tot de 16e eeuw

Inleiding

De geschiedenis van de familie Fugger, vanop haar domein in Augsburg in Germanië, kadert perfect in het eerste deel van de nieuwe tijd, met name de renaissance. De familieleden kunnen op geniale wijze voordeel trekken uit hun buitengewone creativiteit, zoals blijkt uit de vele hooggeplaatste personen waarmee Jakob Fugger “de Rijke” zich zijn hele leven lang weet te omringen. Eén blik op de tabel met de tijdslijn hierboven volstaat om u daarvan te overtuigen. In deze periode van luxe ontluiken immers indrukwekkend veel talenten op allerhande domeinen: uitvinders als Martin Behaim, Leonardo Da Vinci en Gutenberg, ontdekkingsreizigers als Amerigo Vespucci, Christoffel Columbus en Magellaan, invloedrijke pausen als Sixtus IV en Julius II en keizers als Maximiliaan I en Karel V zijn allemaal tijdgenoten van Jakob de Rijke. Hij is niet alleen een bedachtzaam waarnemer, maar ook een hoofdrolspeler bij het succes van deze prominente figuren, onder andere omdat hij hen via zijn Fuggerbank financiert. Hij neemt echter geen genoegen met die rol alleen: hij wordt ook een geducht koopman, een steenrijk mijnexploitant en de beheerder van het eerste echte internationale communicatienetwerk, waarmee hij zijn concurrenten op alle markten te snel af kan zijn.

De val van Constantinopel

In 1453 vestigt een machtig Ottomaans leger zich aan de muren van Constantinopel, dat uiteindelijk onder druk van de janitsaren het onderspit moet delven. Deze zeer machtige militaire orde bestaat uit troepen van Europese herkomst die met geweld tot de islam bekeerd zijn, en vormt de elite van de infanterie en vooral de artillerie van het Ottomaanse leger. Met de val van Constantinopel gaat een reeds zieltogend Byzantijns rijk ten onder, zij het zonder noemenswaardige politieke gevolgen voor het Westen, want de christelijke vorsten laten het oude Oost-Romeinse Rijk instorten. Het is echter al te laat; het humanistisch tijdperk en de renaissance nemen een niet af te remmen hoge vlucht, want de Italiaanse geleerden en kunstenaars profiteren al snel van de kennis die in het Oosten vergaard is.

In 1453 leidt de val van Constantinopel tot grondige veranderingen in het *Quattrocento* (samentrekking van het Italiaanse *mille quattrocento*), met andere woorden de 15e eeuw, na de middeleeuwen en in de beginperiode van de renaissance in Europa. De gebeurtenis heeft ook gevolgen voor Augsburg, de stad van de Fuggers, want haar economische ontwikkeling komt erdoor in een stroomversnelling.

Voor onze contreien heeft deze verovering twee gevolgen: de kennis van de Byzantijnse geleerden en kunstenaars die naar Italië zijn uitgeweken, wordt beschikbaar en de zijderoute wordt afgesloten. Tal van Byzantijnse prelaten, kunstenaars en wetenschappers zoeken hun toevlucht in het Westen en meer bepaald in Italië. Ze brengen hun kennis en ideeën mee, maar vooral ook hun bibliotheken vol oude manuscripten.

De ontdekking van deze boeken zal in het katholieke en volledig door de Paus in Rome gecontroleerde Westen ontegenzeglijk indruk maken. Deze wetenschappelijke, Bijbelse en filosofische werken blijken immers een onuitputtelijke bron van kennis te zijn.

Werk in het Arabisch, Hebreeuws, Aramees en Grieks wordt allemaal in het Latijn vertaald. Zo leert de Westerse wereld onder meer

Homerus, Plato en Ptolemaeus kennen. Ook originele manuscripten van het Nieuwe Testament en de Bijbel worden vertaald, zeer tegen de wil van Rome, want dat vreest dat de verspreiding van deze teksten de gevestigde orde in het gedrang brengt en het van zijn imperium berooft.

Als het Byzantijnse Rijk in 1453 in handen valt van de Turken, sluit het Ottomaanse Rijk de Zijderoute af, waardoor alle banden met het Westen verbroken zijn. Nu de Zijderoute afgesloten is, zoeken de kooplieden naar nieuwe wegen, niet over het land, maar over zee. Gevolg is dat de navigatietechnieken geperfectioneerd en verder ontwikkeld worden en zo de baan wordt vrijgemaakt voor grote ontdekkingsreizen, zoals de ontdekking van de Nieuwe Wereld; tegelijkertijd wordt Augsburg een stad van onmiskenbaar strategisch belang, aangezien Venetië de uitvalsbasis is van het verkeer tussen Oost en West.

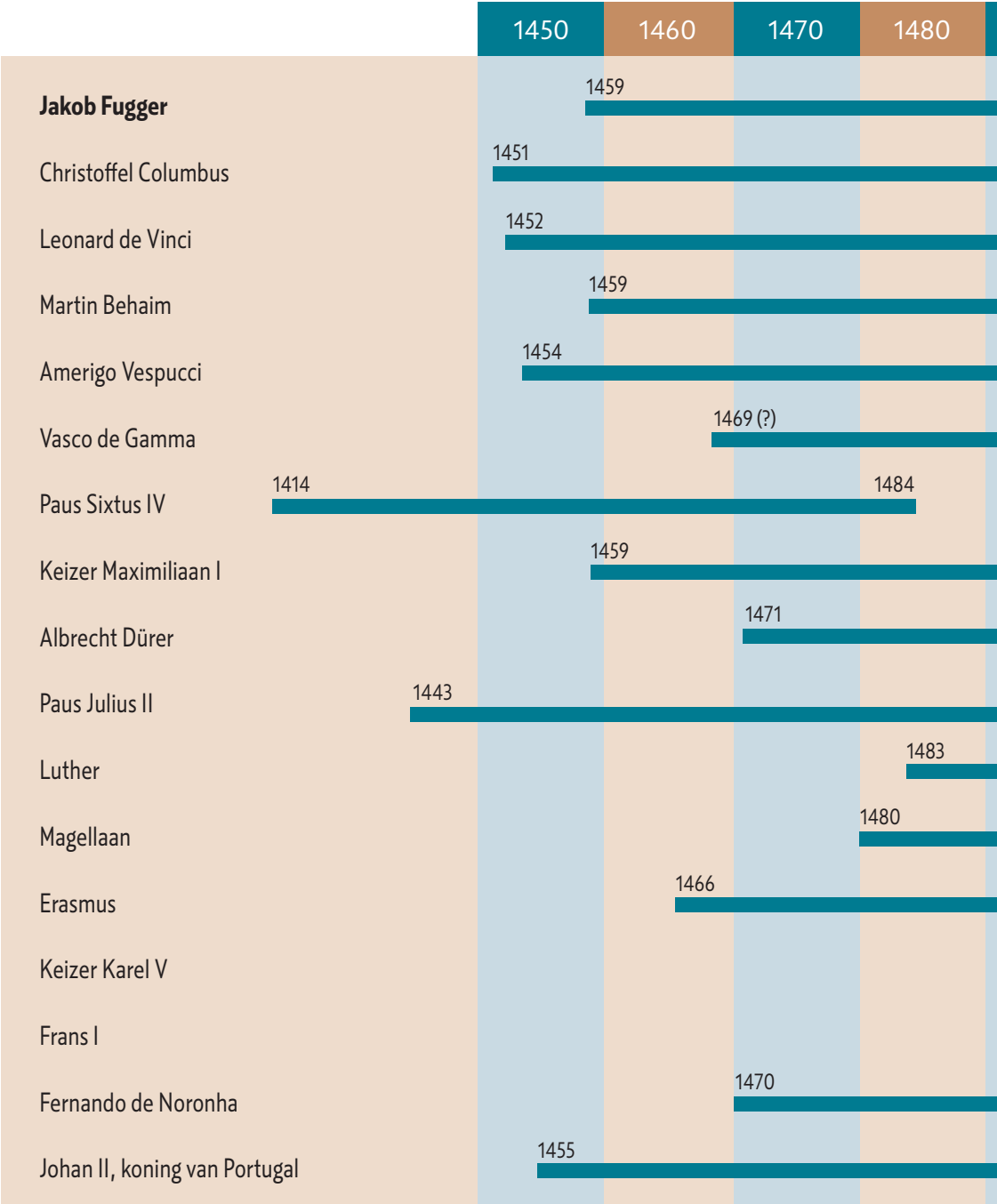
De Zijderoute

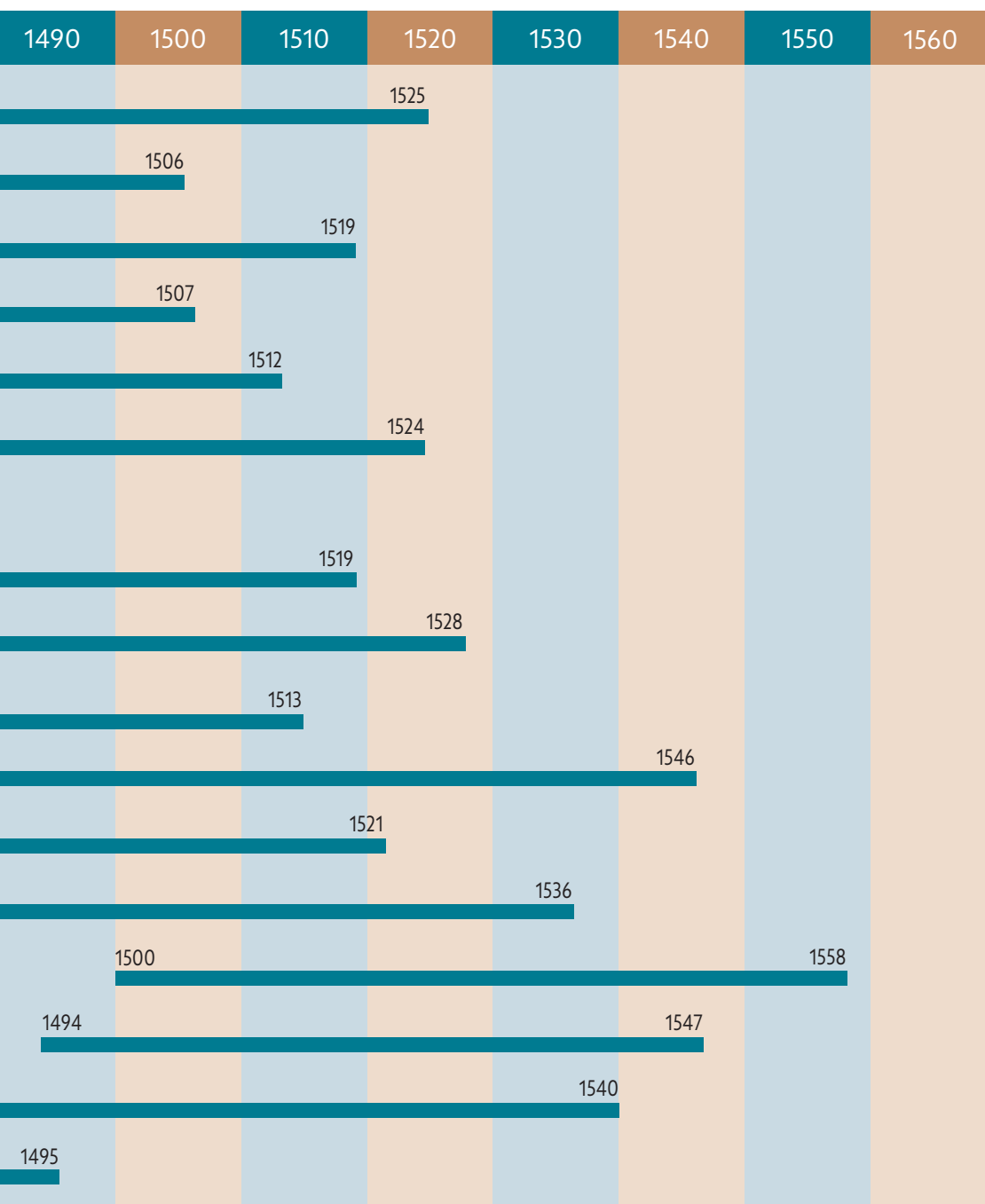
De Zijderoute is een netwerk van handelsroutes tussen het Oosten en het Westen, dat ten tijde van de Chinese Han-dynastie wordt ingevoerd; van 130 v.C. tot in 1453, met de val van Constantinopel, verbindt deze route de streken van de oudheid met elkaar dankzij de handel.

De Europese ontdekkingsreiziger Marco Polo (1254-1324) reist langs deze wegen en beschrijft ze nauwgezet in zijn beroemde geschriften. Voor dit netwerk van wegen wordt nog een andere benaming gebruikt, die in 1877 wordt uitgevonden door de Duitse aardrijkskundige en reiziger Ferdinand von Richthofen; hij noemt het 'Seidenstrasse' (zijderoute) of 'Seidenstrassen' (zijderoutes). Dat deze naam er maar zo laat komt, wordt verklaard door het feit dat nog andere goederen van Oost naar West vervoerd worden: zijde uiteraard, maar ook, onder meer, thee, edelstenen, porselein, specerijen, bronzen en gouden voorwerpen, parfums, rijst, papier en vooral buskruit, dat ongeveer in de 7e eeuw, tijdens de Tang-dynastie (618-907), door de Chinezen is uitgevonden.

Beroemde tijdgenoten van Jakob Fugger de Rijke

De origines van het geslacht Fugger

De Fugger-saga begint in 1367 in Beieren. Meesterwever Hans Fugger verlaat zijn geboortedorp Graben om zich een twintigtal kilometer verder naar het noorden, in Augsburg, te vestigen.

Hans Fugger wordt door zijn ambtgenoten erkend om het uitstekende werk dat hij levert met de stoffen die in zijn vaardige handen terechtkomen, zoals blijkt uit het belastingregister van Augsburg: “Fucker advenit”, wat betekent: “Fugger is aangekomen”.

Drie jaar na zijn aankomst in de stad trouwt hij met Klara, de dochter van de man die later de meester van de almachtige weversgilde zal worden: Oswald Widolf.

Fuggers ambities kennende berust deze unie wellicht niet op een toeval... Het moet gezegd dat deze praktijk de snelste en doeltreffendste manier is om tot de hogere kringen van de Augsburgse samenleving toe te treden.

De gilden zijn in de loop van de middeleeuwen ontstaan als belangrijke instellingen die uiteenlopende ambachten in goede banen moeten leiden. Ze spelen onder meer een belangrijke rol door de wevers naargelang van hun expertise in gilden onder te verdelen. Op die manier kunnen ambachtelijke vaklui hun kennis en knowhow delen en tegelijkertijd volgens een homogene kwaliteitsstandaard

Das rechte alt hager et Mayrin von der Man vvelche der künig der
 rilt nure hn. vnd dem dilecht geau mit rechetmer das albet aedrianchi gatt
 haben wird in den Mayt in pdomen wrort sein. Als die jelt Mayrin ein kerd
 haben nicht gedomen her. einto lana efflicher vo was nicht alt ein ader hat fere
 et auch dat al mists vngewen. so lang diese das iren yachivchen vuentair
 dane Mayrin verber fer Almhiehl, erlangen, so traies vern gefzelo ut eine
 hin datz vbein Mayr deagen mochte. Anneb den Mayr alta. Anw. 1473.

Wapenschild van Fugger vom Reh, tak van Andreas.

Hans Fugger en zijn eerste vrouw, Clara Widolf, links.
Rechts, zijn tweede vrouw, Elisabeth Gfattermann,
moeder van Jakob de Oudere.

Wapenschild van Fugger von der Lilie, tak van Jakob de Oude.

Wapenschild van de zonen van Andreas, tak vom Reh: Jakob, Lukas, Matthäus en Hans.

kwaliteitsnormen in acht nemen. Ze zijn ook relatief elitair, want ze eisen een toetredingsrecht dat niet iedereen zich kan veroorloven, en dus maken degenen die de gildes controleren, deel uit van een rijkere middenklasse.

Hans is zich bewust van deze feitelijke situatie en vanuit zijn eigen ervaring specialiseert hij zich als kleermaker-ontwerper door vorm te geven aan de afgewerkte lakenstoffen die de wevers hem toevertrouwen.

Zijn echtgenote overlijdt tien jaar later en laat twee dochters na, die geen enkele rol zullen spelen in het geslacht Fugger. Hij trouwt opnieuw, met Elisabeth Gfattermann, met wie hij twee kinderen heeft: Andreas en Jakob, die later Jakob de Oudere genoemd zal

worden. Hans onderhoudt echter een goede verstandhouding met zijn ex-schoonvader, aangezien hij in 1386 wordt verkozen voor de raad van bestuur van de weversgilde en bijgevolg voor de zetel in de Grote Raad van de stad. De zaken blijven goed gedijen, maar hij overlijdt in 1408, op de achtenswaardige leeftijd van zestig jaar. Met de hulp van haar zonen beheert Elisabeth Gfattermann niet alleen zijn ondertussen daadwerkelijke onderneming, ze geeft het bedrijf ook een nieuwe impuls.

Als Elisabeths zoon Jakob Fugger de Oudere al een eind in de veertig is, huwt hij met Barbara Bäsinger, de dochter van een rijke koopman, muntslager, edelsmid en zilverhandelaar.

Uit dit huwelijk worden zeven zonen geboren, onder wie de latere oprichters van het Huis Fugger, in volgorde: Ulrich, Markus, Georg en Jakob.

In diezelfde periode splitsen de twee zonen van stamvader Hans Fugger, Andreas en Jakob de Oudere, de handelsafdelingen en bijgevolg ook de familietakken op in twee geslachten: de *Fuggers vom Reh* (Andreas) en de *Fuggers von der Lilie* (Jakob de Oudere). Die laatste zal een wonderbaarlijke economische groei kennen en meer bepaald tussen 1472 en 1486 het familiefortuin verdubbelen.

Nog een andere gebeurtenis in deze periode laat sporen na: Jakob de Oudere, die zijn vader Hans in de weversgilde heeft opgevolgd, stapt over naar de koopmansgilde. Zo kan het Huis Fugger zijn activiteiten op alle domeinen uitbreiden en controleren. Dankzij deze kunstgreep bekleedt Jakob de Oudere nu de zevende plaats in het belastingregister van de stad.

Wereldkaart met daarop de demarcatielijn tussen de Portugese en Spaanse bezittingen, volgens het verdrag van Tordesillas. In het oosten, de bezittingen van Portugal, waaronder Brazilië. In het westen, die van Spanje.

Oprichting van de Fuggerbank

Het Huis Fugger blijft zijn activiteiten verder ontwikkelen, met name via bijkantoren in Milaan en later ook in Nürnberg en Venetië, waar Jakob nog steeds verblijft, en het beschikt stilaan over heel wat liquide middelen. De familie begint dan te beseffen welk een immens potentieel deze rijkdom biedt, en interesseert zich steeds meer voor banktechnieken.

In 1470 wordt Jakobs op twee na oudste broer Marcus secretaris van de Romeinse Curie, het centrale orgaan van het bestuur van de katholieke Kerk dat alle administratieve instellingen van de Heilige Stoel centraliseert. Naar goede gewoonte neem het Huis Fugger twee jaar later de eerste bankverrichtingen van deze instelling op zich.

In 1473 krijgt Jakobs oudste broer Ulrich de gelegenheid om keizer Frederik III van Habsburg te ontmoeten, tijdens de Beurs van Frankfurt, de belangrijkste beurs van Europa die kooplieden van heel het continent en ver daarbuiten aantrekt. De keizer is onder de indruk van het kleermakerstalent van het Huis Fugger en geeft opdracht om voor hem en voor zijn zoon Maximiliaan een kostuum te vervaardigen voor het huwelijk van deze laatste met Maria van Bourgondië, dat in augustus plaats zal vinden. De keizer en zijn zoon zijn in de

wolken over het resultaat en bij wijze van erkenning stellen ze de Fuggers aan als hun financiële adviseurs.

Daarop heeft Ulrich een schitterend idee: hij sluit een financieel akkoord met de keizer, wiens noden veel groter zijn dan wat zijn vermogen toestaat. Om met de keizer een bevoorrechte relatie aan te knopen, stelt hij voor om al zijn schulden over te nemen en af te zien van de terugbetaling ervan en dus om zijn lasten te verlichten. Dat weloverwogen akkoord vormt de basis van de zakenrelaties tussen het keizerlijke huis Habsburg en de onderneming Fugger, die dan in volle bloei is.

Markus sterft in Rome in 1478, op dertigjarige leeftijd. Na diens dood gebiedt Jakobs moeder hem zijn studies in Venetië voorlopig te staken en naar het Huis Fugger terug te keren, ook al is hij dan voor een kerkelijke loopbaan voorbestemd. Hij is dan 19 jaar oud.

Om de zaken van de maatschappij beter onder de knie te krijgen, verlaat hij Venetië en trekt hij naar Nürnberg voor een uitgebreid bezoek aan het bijkantoor van het Huis Fugger, zo'n 150 kilometer verder naar het noorden.

Daar maakt hij een uitvoerige beschrijving van hun zaken op. Om zijn opleiding te voltooien begeeft hij zich ook nog naar Rome, waar hij al enkele handelscontacten heeft gelegd toen de gezondheid van zijn broer erop achteruitging.

Uiteindelijk keert hij terug naar Venetië, maar deze keer met heel andere en veel concretere doelstellingen: hij beslist om zich daar te verdiepen in de banktechnieken. Dit is immers de ideale omgeving om op dit domein de best mogelijke kennis te verwerven, want er zijn maar liefst vierenvestig banken in de Dogestad, die in die tijd beschouwd wordt als de hoofdstad van de wereldhandel.

Hij bestudeert er het Italiaanse monetair beleid, dat ver op zijn tijd vooruit is voor wat bankverrichtingen, rekeningen-courant, wissels en bankprovisies betreft.

Tijdens dit verblijf in Venetië beseft Jakob al heel snel, vanuit zijn alomgekende bekommernis om de rentabiliteit te verhogen, welke rol het Huis Fugger op zowel politiek als economisch vlak kan spelen.

Jakob de Oudere en zijn echtgenote Barbara.

De zonen van Georg Fugger, neef van Jakob de Rijke.